

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kirkkolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kirkkolakia siten, että piispanvaalissa siirryttäisiin ehdokasasettelun pohjalta tapahtuvaan, tarvittaessa kaksivaiheeseen vaaliin. Valitsijayhdistyksen voisi perustaa kymmenen piispanvaalissa äänioikeutettua. Tasavallan presidentti ei enää nimittäisi piispaa, vaan ratkaiseva olisi vaalin tulos. Sen perusteella tuomiokapituli antaisi valtakirjan sille, joka

on saanut vaalissa enimmät äänet.

Lisäksi ehdotetaan teknisluonteisena muutoksena, että piispanvaalin maallikkovalitsijoita valittaessa ainoastaan kirkkovaltuuston ja seurakuntaneuvoston maallikkojäsenillä olisi äänioikeus.

Laki on tarkoitettu tulevaksi voimaan samanaikaisesti kuin uusi perustuslaki eli 1 päivänä maaliskuuta 2000.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Kirkkolain (1054/1993) nojalla piispanvaalissa kunkin on äänestettävä yhtä pappia. Vaalissa kolme eniten ääniä saanutta asetetaan ehdolle piispan virkaan. Tasavallan presidentti nimittää yhden ehdolle pannuista piispaksi.

Kirkolliskokous on esittänyt, että piispanvaalissa siirryttäisiin ehdokasasettelun pohjalta tapahtuvaan, tarvittaessa kaksivaiheeseen vaaliin. Vähintään kymmenen piispanvaalissa äänioikeutetun henkilön muodostama valitsijayhdistys olisi oikeutettu asettamaan ehdokkaan piispanvaaliin. Jos joku ehdokkaista saisi vaalissa enemmän kuin puolet äänistä, hänet olisi valittu. Muussa tapauksessa toimitettaisiin uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen välillä. Yksityiskohtaisemmat säännökset valitsijayhdistyksen perustamisesta ja ehdokasasettelusta annettaisiin kirkon vaalijärjestyksessä (1056/1993).

Piispan vaalin valitsijakuntaa laajennettiin

vuoden 1997 alusta voimaan tulleella kirkkolain muutoksella siten, että nykyisin äänioikeus piispan vaalissa on myös kirkolliskoukseen hiippakunnista valituilla edustajilla ja että maallikkovalitsijoiden lukumäärä on yhtä suuri kuin pappisvalitsijoiden määrä. Ehdokasasettelun avulla on tarkoitus saada entistä paremmin ja luotettavammin selville joko yhden kierroksen tai tarvittaessa kahden kierroksen vaalimenettelyllä piispaehdokas, joka on huomattavan laajan ja merkittävästi laajennetun valitsijakunnan enemmistön mielestä kelvollisin avoinna olevaan piispanvirkaan.

Ehdokasasetteluun perustuvassa vaalissa presidentin suorittama nimitys muuttuisi käytännössä entistä muodollisemmaksi. Viimeaikaisessa hallinnon kehittämisessä on pyritty vähentämään tällaisia toimenpiteitä. Tasavallan presidentin nimitysoikeuden lakkaaminen piispojen osalta olisi linjassa muun muassa yliopistojen professorinimitysten kanssa.

Maaliskuun alusta 2000 voimaan tulevan

uuden perustuslain mukaan presidentti ei enää nimitä arkkipiispaa ja piispaa kuten voimassa olevan hallitusmuodon 87 §:n mukaan. Näin ollen nimitysoikeus määräytyisi yksinomaan lainsäätöviran ja piispanvaalin säännösten mukaisesti.

Nimityskysymyksessä vallitsee kirkon piirissä erilaisia painotuksia. Kuitenkin tuomiokapitulilaitoksen asemassa ja kirkon lainsäädännössä tapahtunut kehitys yleensä, piispanvaalin vaalimenettelyn kehittäminen, kehitys yliopistojen nimityskäytännössä sekä valtiosäännön uudistaminen yhdessä luovat sellaisen kokonaistilanteen, että piispan viran täyttämisen tulisi ratketa yksinomaan vaalin nojalla. Vaalituloksen perusteella tuomiokapituli antaisi valtakirjan piispaksi valitulle.

Voimassa olevien säännösten mukaan piispanvaalin maallikkovalitsijoita valittaessa äänestää voivat kaikki kirkkovaltuuston ja seurakuntavaltuuston jäsenet. Säännöksiä ei ehdoteta muutettaviksi siten, että äänioikeus olisi vain maallikkojäsenillä.

Arkkipiispan ja Turun arkkihiippakunnan piispan vaaliin liittyy sellaisia erityiskysymyksiä, jotka on tarkoitus valmistella erikseen.

2. Esityksen vaikutukset

Piispan vaalin ehdokasasettelulla pyritään varmistamaan, että piispaksi valitaan henkilö, jolla on mahdollisimman laaja kannatus. Piispan nimittämisen siirtäminen kirkolle jatkaa tuomiokapitulien siirrolla alkanutta valtion ja kirkon vastuun uudelleen järjestämistä ja yhdenmukaistaa valtion ja itsehallintoyhdyskuntien nimityskäytäntöä. Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

3. Asian valmistelu

Piispan vaaliin ja nimittämiseen liittyviä kysymyksiä on viime vuosikymmeninä käsitelty muun muassa Kirkko ja valtio -komiteassa (komiteanmietintö 1977:21), opetusministeriön asettamassa kirkko ja valtio -työryhmässä (komiteanmietintö 1982:47) sekä kirkolliskokouksen asettamassa tuomiokapitulikomiteassa (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto, Sarja A 1994:1).

Hallituksen esitys on valmisteltu kirkkohallituksessa ja kirkolliskokouksen hallintovaliokunnassa. Lakivaliokunta on antanut siitä lausuntonsa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

18 luku. Piispa

3 §. *Vaalin ajankohta, äänioikeus ja ehdokasasettelu.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä mainittaisiin ehdokasasettelu.

Pykälän 2 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että piispanvaalin maallikkovalitsijoiden valintaan voisivat osallistua vain kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston maallikkojäsenet. Estyneen jäsenen tilalle tulee varajäsen, jonka niin ikään tulee olla maallikko.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin valitsijayhdistyksestä ja sen oikeudesta asettaa yksi ehdokas piispanvaaliin. Valitsijayhdistyksen vä-

himmäiskooksi ehdotetaan kymmentä vaalissa äänivaltaista henkilöä.

4 §. *Vaalitoimitus ja valtakirjan antaminen.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin ehdollepano ja virkaan nimittäminen mutta siihen liittäisiin valtakirjan antaminen.

Piispan vaalista ehdotetaan kaksivaiheista. Vaali vastaisi soveltuvin osin tasavallan presidentin kaksivaiheista suoraa vaalia. Jos asettaisiin vain yksi ehdokas, hän tulisi ilman vaalia valituksi piispaksi. Jos asettaisiin useita ehdokkaita, toimitettaisiin vaali. Vaalissa enemmän kuin puolet annetuista äänistä saanut tulisi valituksi. Jos kukaan ei saisi yli puolta annetuista äänistä, toimitettaisiin toinen vaali kahden ensimmäisessä vaalissa eniten ääniä saaneen kesken. Tällöin toisessa vaalissa enemmän ääniä saanut tulisi valituk-

si piispaksi. Äänten mennessä tasan ratkaisi arpa kirkkolain 25 luvun 10 §:n 1 momentin mukaisesti.

Uuteen perustuslakiin ei enää sisälly säännöstä, jonka mukaan tasavallan presidentti nimittäisi arkkipiispan ja piispat. Piispan vaalia ehdotetaan nyt muutettavaksi siten, että ehdokasasettelun pohjalta tapahtuva vaali olisi ratkaiseva. Koska tällainen vaali ilmaisee selkeästi äänestäjien enemmistön tahdon, ehdotetaan luovuttavaksi tasavallan presidentin nimitysvallasta. Tuomiokapituli antaisi eniten ääniä saaneelle valtakirjan piispan virkaan. Kysymys ei siten olisi varsinaisesta nimittämisestä, koska tuomiokapitulilla ei olisi asiassa harkintavaltaa.

4 a §. *Ehdokkaan kuolema ja este.* Ehdotettu uusi pykälä on tarpeellinen, koska siinä mainituissa poikkeuksellisissa tilanteissa piispan valintaan olisi ryhdyttävä uudelleen. Säännös vastaa tasavallan presidentin vaalin osalta säädettyä vastaavaa normia.

5 §. *Virkasuhteen päättyminen.* Pykälässä ehdotetaan viitattavaksi piispan virkasuhteen päättymisen osalta kirkkolain 6 luvun 8 ja 8 b §:n yleissäännöksiin, jotka koskevat koko kirkollisvirkakuntaa. Säännös piispan omasta pyynnöstä tapahtuvasta erosta ehdotetaan säilytettäväksi. Eron myöntäisi tuomiokapituli. Jos piispa menettää pysyvästi työkykynsä, tuomiokapituli voisi myöntää hänelle eron hakemusta.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti kuin uusi perustuslaki eli 1 päivänä maaliskuuta 2000.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun kirkkolain (1054/1993) 18 luvun 3 §:n otsikko ja 2 momentin 5 kohta, 4 ja 5 §, sellaisina kuin niistä ovat 18 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohta, 4 ja 5 § osaksi laissa 936/1996, sekä

lisätään 18 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 936/1996, uusi 4 momentti ja 18 lukuun uusi 4 a § seuraavasti:

18 luku

Piispa

3 §

Vaalin ajankohta, äänioikeus ja ehdokasasettelu

Vaalissa ovat äänivaltaisia

litsijat mukaan lukien tulee yhtä monta kuin 1 ja 2 kohdissa mainittuja pappeja ja lehtoreita. Kustakin seurakunnasta tulee yksi valitsija ja muut valitsijat määräytyvät seurakunnan väkiluvun osoittamassa suhteessa tuomiokapitulin määräämän jaon mukaan.

Oikeus asettaa ehdokas piispanvaaliin on valitsijayhdistyksellä, jonka muodostaa vähintään kymmenen tässä vaalissa äänivaltaista henkilöä.

4 §

Vaalitoimitus ja valtakirjan antaminen

Jos vain yksi ehdokas on asetettu, hän tulee ilman vaalia valituksi piispaksi.

5) maallikkovalitsijat, joita hiippakunnan kunkin seurakunnan kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston maallikkojäsenet valitsevat seurakunnan luottamustoimiin 7 luvun 3 §:n mukaan vaalikelpoisista jäsenistä niin, että valitsijoita 3 ja 4 kohdissa mainitut va-

Milloin ehdokkaita on asetettu useampia kuin yksi, tuomiokapituli määrää vaalin ajankohdan.

Piispan vaali toimitetaan suljetuin lipuin. Kunkin on äänestettävä yhtä ehdokkaaksi asetettua pappia. Jos joku ehdokkaista saa vaalissa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hänet valittu piispaksi.

Jollei kukaan ole saanut 3 momentissa säädettyä enemmistöä, toimitetaan uusi vaali tuomiokapitulin määräämänä päivänä. Uudessa vaalissa ovat ehdokkaina ne kaksi pappia, jotka ovat saaneet ensimmäisessä vaalissa suurimmat äänimäärät. Toisessa vaalissa enemmän ääniä saanut pappi on valittu piispaksi.

Tuomiokapituli antaa valitulle valtakirjan piispan virkaan.

4 a §

Ehdokkaan kuolema ja este

Jos ehdokkaaksi asetettu kuolee tai tulee pysyvästi estyneeksi ennen ensimmäisen

vaalin vaalitoimituksen päättymistä, piispan valitsemiseen on niin pian kuin mahdollista ryhdyttävä uudelleen. Samoin on meneteltävä, jos toisessa vaalissa oleva ehdokas tai piispaksi valittu kuolee tai tulee pysyvästi estyneeksi ennen kuin vaalitoimitus on päättynyt tai valtakirja annettu.

5 §

Virkasuhteen päättyminen

Piispan virkasuhteen päättymisestä on soveltuvien osin voimassa, mitä 6 luvun 8 ja 8 b §:ssä säädetään. Jos piispa ennen säädettyä eroamisikää ilmoittaa erostaan tuomiokapitulille, hänen virkasuhteensa päättyy ilmoituksessa mainittuna ajankohtana.

Tuomiokapituli myöntää piispalle eron, jollei virkasuhde ole muutoin päättynyt. Ero voidaan myöntää hakemuksetta piispalle, joka on pysyvästi menettänyt työkykynsä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta .

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Opetusministeri *Maija Rask*

Laki

kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun kirkkolain (1054/1993) 18 luvun 3 §:n otsikko ja 2 momentin 5 kohta, 4 ja 5 §, sellaisina kuin niistä ovat 18 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohta, 4 ja 5 § osaksi laissa 936/1996, sekä lisätään 18 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 936/1996, uusi 4 momentti ja 18 lukuun uusi 4 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 luku

Piispa

3 §

Vaalin ajankohta sekä äänioikeus

3 §

Vaalin ajankohta, äänioikeus ja ehdokasasettelu

Vaalissa ovat äänivaltaisia

Vaalissa ovat äänivaltaisia

5) valitsijat, joita hiippakunnan kunkin seurakunnan kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto valitsee seurakunnan luottamustoimiin 7 luvun 3 §:n mukaan vaalikelpoisista jäsenistä niin, että valitsijoita 3 ja 4 kohdissa mainitut valitsijat mukaan lukien tulee yhtä monta kuin 1 ja 2 kohdissa mainittuja pappeja ja lehtoreita. Kustakin seurakunnasta tulee yksi valitsija ja muut valitsijat määräytyvät seurakunnan väkiluvun osoittamassa suhteessa tuomiokapitulin määrään jaon mukaan.

5) *maallikkovalitsijat*, joita hiippakunnan kunkin seurakunnan *kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston maallikkojäsenet valitsevat* seurakunnan luottamustoimiin 7 luvun 3 §:n mukaan vaalikelpoisista jäsenistä niin, että valitsijoita 3 ja 4 kohdissa mainitut valitsijat mukaan lukien tulee yhtä monta kuin 1 ja 2 kohdissa mainittuja pappeja ja lehtoreita. Kustakin seurakunnasta tulee yksi valitsija ja muut valitsijat määräytyvät seurakunnan väkiluvun osoittamassa suhteessa tuomiokapitulin määrään jaon mukaan.

Oikeus asettaa ehdokas piispanvaaliin on valitsijayhdistyksellä, jonka muodostaa vähintään kymmenen tässä vaalissa äänivaltaista henkilöä.

4 §

Vaalitoimitus, ehdollepano ja virkaan nimittäminen

4 §

Vaalitoimitus ja valtakirjan antaminen

Piispan vaali toimitetaan suljetuin lipuin. Kunkin on äänestettävä yhtä pappia.

Vaalissa eniten ääniä saanut pappi tulee ensimmäiselle ehdokassijalle, toiselle ehdo-

Jos vain yksi ehdokas on asetettu, hän tulee ilman vaalia valituksi piispaksi.

Milloin ehdokkaita on asetettu useampia kuin yksi, tuomiokapituli määrää vaalin

Voimassa oleva laki

kassijalle tulee vaalissa toiseksi eniten ääniä saanut pappi ja kolmannelle ehdokassijalle vaalissa kolmanneksi eniten ääniä saanut.

Tasavallan presidentti nimittää yhden ehdolle pannuista piispaksi.

Ehdotus

ajankohdan.

Piispan vaali toimitetaan suljetuin lipuin. Kunkin on äänestettävä yhtä ehdokkaaksi asetettua pappia. Jos joku ehdokkaista saa vaalissa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hänet valittu piispaksi.

Jollei kukaan ole saanut 3 momentissa säädettyä enemmistöä, toimitetaan uusi vaali tuomiokapitulin määräämänä päivänä. Uudessa vaalissa ovat ehdokkaina ne kaksi pappia, jotka ovat saaneet ensimmäisessä vaalissa suurimmat äänimäärät. Toisessa vaalissa enemmän ääniä saanut pappi on valittu piispaksi.

Tuomiokapituli antaa valitulle valtakirjan piispan virkaan.

4 a §

Ehdokkaan kuolema ja este

Jos ehdokkaaksi asetettu kuolee tai tulee pysyvästi estyneeksi ennen ensimmäisen vaalin vaalitoimituksen päättymistä, piispan valitsemiseen on niin pian kuin mahdollista ryhdyttävä uudelleen. Samoin on meneteltävä, jos toisessa vaalissa oleva ehdokas tai piispaksi valittu kuolee tai tulee pysyvästi estyneeksi ennen kuin vaalitoimitus on päätynyt tai valtakirja annettu.

5 §

Virkasuhteen päättyminen

Piispan eroamisikä on 67 vuotta. Piispan virkasuhde päättyy sen kuukauden päättyessä, jonka aikana hän saavuttaa eroamisiän. Jos piispa ennen sitä ilmoittaa erostaan opetusministeriölle ja tuomiokapitulille, hänen virkasuhteensa päättyy ilmoituksessa mainittuna ajankohtana.

Tasavallan presidentti voi hakemuksetta antaa eron piispalle, joka on pysyvästi menettänyt työkykynsä.

5 §

Virkasuhteen päättyminen

Piispan virkasuhteen päättymisestä on soveltuvien osin voimassa mitä 6 luvun 8 ja 8 b §:ssä säädetään. Jos piispa ennen säädettyä eroamisikää ilmoittaa erostaan tuomiokapitulille, hänen virkasuhteensa päättyy ilmoituksessa mainittuna ajankohtana.

Tuomiokapituli myöntää piispalle eron, jollei virkasuhde ole muuten päättynyt. Ero voidaan myöntää hakemuksetta piispalle, joka on pysyvästi menettänyt työkykynsä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .